Божеску М. Г.
(Чернівці)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СПОЛУЧУВАНІСТЬ ІНГРЕСИВНИХ ДІЄСЛІВ BEGIN ТА START У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано лексико-семантичну сполучуваність домінант інгресії – дієслів begin і start. Дослідження показало, що незважаючи на, здавалося б, абсолютну тотожність цих двох лексичних одиниць, вони мають різну лексико-семантичну сполучуваність. Цей висновок підтверджує гіпотезу про те, що повнозначне дієслово прогнозує своє оточення.

Статья анализирует лексико-семантическую сочетаемость доминант ингрессии – глаголов begin і start. Исследование показало, что несмотря на, казалось б, абсолютную тотожность этих двух лексических единиц, они имеют разную лексико-семантическую сочетаемость. Этот вывод подтверждает гипотезу о том, что полнозначный глагол прогнозирует свою дистрибуцию.

The present article focuses on the analysis of the lexico-semantic collocability of the dominant verbs of ingression – begin and start. The investigation reveals that, in spite of the seeming complete identity of these two lexical units, they differ in their lexico-semantic collocability, a conclusion which supports the hypothesis according to which a notional verb can predict its distribution.

Стаття присвячена аналізу специфіки лексико-семантичної сполучуваності домінант мікрополя інгресії – дієслів *begin* і *start,* використовуючи принципи лексичної граматики. Метою дослідження є виявити особливості сполучуваності зачинних дієслів *begin* і *start* у сучасній англійській мові. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) виявлення семантичних характеристик дієслів *begin* і *start*; 2) опис специфіки їхньої сполучуваності; 3) аналіз семантичних груп лексичних одиниць, які утворюють сполучення з цими дієсловами; 4) перевірка вірності гіпотези про здатність повнозначних дієслів прогнозувати своє оточення на прикладі цих інгресивних дієслів.

При аналізі семантики дієслів використовуємо дефініції п`ятьох тлумачних словників: Oxford Advanced Learner`s Dictionary of Current English (OALDCE), Collins Cobuild English Language Dictionary (CCELD), Webster`s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language (WEUDEL), Concise Oxford English Dictionary (COED), The American Heritage Dictionary of the English Language (AHDEL), та результати суцільної комп`ютерної вибірки текстів художньої літератури сучасних британських та американських авторів обсягом 30.000 сторінок.

Слово як одиниця лексичної системи мови містить не один, а декілька компонентів значень, таксономія яких може змінюватись [2: 547]. Крім центрального, найбільш вільного компонента (або декількох компонентів), слово має також периферійні компоненти, обмежені семантично та структурно, які виявляють себе тільки у певних умовах контексту. Дослідження законів, за якими слова певної семантики можуть утворювати словосполучення, знаходиться у фокусі уваги сучасного мовознавства [2: 544].

Сполучуваність мовних одиниць, за словами С.Д. Кацнельсона, можна визначити як реалізацію їхньої здатності вступати у парадигматичні зв`язки у мовленні на базі своїх значень для вираження певного змісту та передачі певної інформації [4: 130]. Розглядаючи лексичну сполучуваність зачинних дієслів, ми використовуємо принципи лексичної граматики [10], згідно з якими базовою одиницею мови є слово, а не абстрактні структури, куди можна підставляти певні класи слів та утворювати безмежну кількість нових конструкцій. Нашим робочим постулатом є твердження про те, що повнозначне дієслово (значною мірою) прогнозує своє оточення; всі можливі валентності вже закладено у самому дієслові та, усвідомлюючи їх, можна передбачити всі можливі та неможливі сполучення.

Серед різноманітних лексичних засобів вираження інгресії у сучасній англійській мові дієслова *begin* і *start* є домінантними. По-перше, значення всіх інших лексичних одиниць інгресії пояснюється за допомогою цих двох дієслів; зауважимо, що різні тлумачні словники пояснюють значення інгресивних лексем за допомогою *start* або *begin*. По-друге, значення дієслів *begin* і *start* пояснюється одне одним. Відповідно виникає питання про абсолютну лексико-семантичну синонімію цих дієслів.

Розглянемо лексико-семантичну сполучуваність інгресивних дієслів *begin* та *start*. Усі компоненти дієслова *begin* за словниками WEUDEL, OALDCE, AHDEL, CCELD та COED представлені у таблиці 1:

Таблиця 1

Компоненти дієслова ***begin***

#	**to begin (intransitive)**	OALDCE	WEUDEL	COED	CCELD	AHDEL
1	to do the first part of an action, commence, start;	+	+		+	+
2	to come into existence, arise;	+	+	+	+	+
3	to do or succeed in the least degree;	+		+	+	+
4	to be begun;			+		
5	to start speaking;			+	+	
	to begin (transitive)					
1	to set about the activity of; to perform the first part of; to start;	+	+	+	+	+
2	a. to bring into being; found; b. to originate, invent; be the originator of;	+	+		+	+
3	to start at a certain time;			+		+
4	to start speaking;			+	+	

Судячи з дефініцій вищезгаданих словників, інваріантне значення дієслова *begin* – виконувати першу частину певної дії, процесу, розпочинати, виникати. Усі визначення дієслова *begin* включають сему зачинності.

Усі зачинні компоненти дієслова *to start* згідно словникам WEUDEL, OALDCE, AHDEL, CCELD та COED наведені у таблиці 2:

Таблиця 2

Зачинні компоненти дієслова ***start***

#	**To start (intransitive)**	OALDCE	WEUDEL	COED	CCELD	AHDEL
1	to begin an activity or undertaking; commence or begin any process, course of action;	+	+	+	+	+
2	to begin or set out;		+	+	+	+
3	to come into being, activity or operation;	+		+	+	+
4	(foll. by at, with) have as the first of a series of items;			+	+	
	To start (transitive)					
1	to bring into being; originate;	+	+	+	+	+
2	to do or experience the first stages or actions of;	+	+	+	+	+
3	to begin the use of;	+				
4	to cause (a machine etc.) to begin operating;			+	+	

Як показав аналіз, крім компонента абстрактної зачинності, *to start* має також інші компоненти, які певним чином пов`язані з початком. Часом дуже важко провести межу між зачинним та похідним значеннями, хоча первинність першого очевидна. Словник WEUDEL, наприклад, дає такі компоненти дієслова *to start*:

неперехідне дієслово:

1. to begin or set out, as on a journey;
2. to commence or begin any process, performance, course of action, or procedure, as one`s career, life, etc.
3. to appear or come suddenly into action, life, view, etc.; rise suddenly forth;
4. to spring, move or dart suddenly from a position or place: The rabbit started from the bush.
5. to give a sudden, involuntary jerk, jump, or twitch, as from a shock of surprise, alarm, or pain: The sudden clap of thunder caused everyone to start.
6. to protrude: eyes seeming to start from their sockets;
7. to spring, slip, or work loose from place or fastenings, as timber or other structural parts;
8. to be among the entrants in a race or the initial participants in a game or contest;

перехідне дієслово:

1. to set moving, going or acting; to set in operation: to start an automobile, to start a fire;
2. to establish or found: to start a new business;
3. to enter upon or begin: to start a book;
4. to cause, enable, or help (someone) set out on a journey, a course of action, a career, or the like: The

record started the young singer on the road to stardom;
5. to come or choose to be an entrant in a game or contest: He started his ace pitcher in the crucial game;
6. to cause (timbers, structural parts, etc.) to slip, spring, or work loose from place or fastenings;
7. to force (a nail or screw) partly into a substance to give it a hold before driving;
8. to rouse (game) from its lair or covert; flush;
9. to draw or discharge (liquid or other contents) from a vessel or container; empty (a container);
10.(archaic) to cause to twitch, jump, or flinch involuntarily; startle.

Розглянемо семантику інгресивних дієслів *begin* і *start*. Суб`єкт інгресивної дії може бути виражений "неживим" іменником, що означає групу людей, кожна з яких виконує ідентичну дію, що передається предикатом у залежній позиції, – це збірні іменники типу *crowd, pair, couple, crew, group*:

- *At last, however, the thick crowd began to thin itself Couples strolled away into the garden-walks, or began to drift towards that end of the building where stood smoking... (G. K. Chesterton "The Man Who was Thursday").*

Серед лексико-семантичної групи "неживих" іменників, які трактуються як суб`єкт дії, відзначимо слова зі значенням механізмів, транспортних засобів, а також предметів, які самостійно виконують дію під впливом зовнішніх сил, що приводять їх у рух:

- *Well, good-bye, he added as the train began to glide down the platform (A.C. Doyle "The Hound of the Baskervilles").*

Позицію підмета можуть також займати іменники зі значенням частин тіла людини, що є "робочим органом суб`єкта" [3: 54]:

- *At first the king laughed, and his long nose began to sway from side to side (L. F. Baum "The Enchanted Island of Yew").*

У прикладах, де позицію підмета займають іменники зі значенням небесних тіл, інгресивніві дієслова означають фазу неагентивних дій:

- *This splendid group of colored suns sent rays darting in every direction, and as the horse and buggy - with Dorothy and Zeb - sank steadily downward and came nearer to the lights, the rays began to take on all the delicate tintings of a rainbow... (L. F. Baum "Dorothy and the Wizard in Oz").*

По суті, не можна говорити про дію, яка контролюється суб`єктом ситуації. Предикати місцезнаходження, почуттів та сприйняття, фазу яких передають фазові дієслова, можливі лише завдяки присутності спостерігача. Це особливо помітно у реченнях, де об`єкти у своєму пофазному існуванні передаються через зорове або слухове сприйняття спостерігача:

- *The carriage was brought round, and without further delay the trio drove away from the mansion, under the echoing gateway arch, and along by the leafless sycamores, as the stars began to kindle their trembling lights behind the maze of branches and twigs (Th. Hardy " A Pair of Blue Eyes").*

Пофазна сполучуваність неживих конкретних іменників, які мають "фізичний початок та кінець" [8: 148] із зачинними дієсловами можливе тому, що книга обмежена кількістю сторінок, пісня – обсягом тексту тощо:

- *As he mounted, the call or song began to sound in his ears again, and, looking above, he saw the face... (Ch. Dickens "Our Mutual Friend").*

Специфіка подібного тлумачення іменників відзначалася неодноразово [5: 153]. Частини тексту, мовлення, є, з одного боку, матеріальними, з іншого – їх сприймають у процесі читання, сприйняття на слух тощо. Те, що не виконавець дії, а слова, які він вимовляє, звуки музичного твору, передаються іменниками у позиції підмета, є природним, оскільки ситуація подається з позиції спостерігача, яка збігається з суб`єктом мовлення.

Семантика предикатного актанта у реченнях з інгресивними дієсловами може означати не тільки активну або агентивну дію, але й передавати почуття та емоції, внутрішній стан суб`єкта ситуації, виражати його ставлення до того, що відбувається [1]. Звідси й різні форми морфологічної репрезентації, перевагу яких у різних ситуаціях необхідно проаналізувати. Перш за все це стосується вибору безособової форми повнозначного дієслова.

Подійні іменники (*conference, meeting, anniversary, voting, etc.*) у ролі предикатного актанта передають дію одним блоком, неподільним на частини:

- *Within four days after the sale began the two houses were bare of their contents (Th. Dreiser "The Financier").*

Подібним чином передають дію й форми герундія:

- *The Law and the Lady have begun by understanding one another (W.Collins "The Law and the Lady").*

За словами А. Фрід, ця форма предикатного актанта передбачає, що "у розвитку знаходиться один процес, подія" [8: 152]. Інфінітив акцентує тривалість дії, а залежно від пресупозицій та наслід-

ків висловлювання характеризує її як минулу чи майбутню:

- *The passing of a shower was the next scene after which the horses were put in, and they started to return homeward (Th. Hardy "A Pair of Blue Eyes").*

Цікавою є помічена А. Фрід закономірність: інфінітив, зазвичай, зустрічається у реченнях, де дія є звичною, повторюється та переривається, а герундій позначає фазу дії, яка невпинно розвивається. Цим пояснюється частотність інфінітива дієслів, що поділяються на окремі акти [8: 153].

Предикатні актанти, виражені абстрактним іменником, мають свої недоліки порівняно з дієслівним вираженням залежних предикатів [6: 570]. Вони, зокрема, не містять у своїх значеннях тієї необхідної частини процесуальності, за якою слідує додаток, виражений конкретним іменником. Такі предикатні актанти передають глобально позначувану ними дію. Дієслівне вираження предикатних актантів у формі інфінітива та герундія дозволяють включати до структури речення конкретні іменники, що позначають предмети. Елімінація безособової форми повнозначного дієслова веде до контактної сполучуваності інгресивного дієслова з конкретними неживими або живими іменниками. У більшості випадків значення редукованого предикатного актанта випливає з контексту або фонових знань співрозмовників. Так, наприклад, враховуючи, що обидва співрозмовники знають, що суб`єктом ситуації не виступає письменниця, їм зрозуміло, що у висловлюванні пропущено дієслово *read*:

- *She sometimes began a novel, but seldom cared to finish it (S. Maugham "The Force of Circumstances").*

У мовленні інгресивні дієслова *begin* та *start* постійно замінюють одне одного, при цьому диференціація їхніх значень зводиться нанівець. У своєму трактуванні дієслів *begin* та *start* А. Фрід розходиться з Т. Гівоном, який вважає їх ідентичними як у пресупозиції, так і у наслідку [9: 898]. Вони дійсно мають подібну дистрибуцію та є взаємозамінними у текстах, але при необхідності підкреслити момент реалізації початку дії обирають дієслово *begin*, оскільки це закладено в його наслідку: *Carter started to speak but was interrupted before he began* [8: 73]. У наведених А. Фрід прикладах видно, що початок дії, який позначається дієсловом *start*, може залишитися нереалізованим: *Barbara began / started to study for her exams last week* [8: 70]. Наслідком може бути ситуація, в якій Барбара могла закинути книжки та зовсім не готуватися до іспитів. При аналогічній ситуації з дієсловом *begin* факт початку ситуації не підлягає сумніву.

Отже, дієслова *begin* та *start* виявляють лівосторонню сполучуваність із іменниками (підметами), що належать до а) підкласу "живих" іменників або відповідних займенників; б) підкласу "неживих" іменників різних лексичних груп. Щодо семантики суб`єктів та об`єктів дієслова *begin*, воно утворює сполучення з додатками, що належать до підкласу "неживих" іменників. Єдиним обмеженням є його нездатність утворювати сполучення з додатками, що належать до підкласу "живих" іменників: *(*I began her. *That event began Lucy.)* На відміну від *start*, усі форми, які входять до семантичної парадигми дієслова *begin*, мають зачинне значення.

У дієслова *start* практично відсутні обмеження щодо семантики суб`єктів та об`єктів. *Start*, на відміну від *begin*, не має обмежень щодо сполучень з додатками, що належать до підкласу "живих" іменників:

- *This offer ... seemed to Frank just the thing to start him off right (Th. Dreiser "The Financier").*

Наш аналіз мовного матеріалу доводить, що сполучуваність навіть семантично максимально наближених лексичних одиниць, які в більшості контекстів взаємозамінні, семантично та граматично вмотивована. Дистрибуція лексем зумовлена їхніми внутрішніми семантичними та граматичними ознаками. Спроби опису системи мови як набору абстрактних граматичних структур, куди можна підставляти безліч лексичних одиниць, з одного боку, та, вочевидь, довільний характер вибору лексем – з іншого, не є задовільними. Перспективним напрямом наукових досліджень у майбутньому може стати аналіз лексико-семантичної сполучуваності інших дієслів функціонально-семантичного поля зачинності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богданов В.В. Фазисность и фазисные конструкции // Типология конструкций с предикатными актантами. – Л.: ЛГУ, 1985. – С.143-146.
2. Иомдин Б.Л. Языковая модель понимания // Языковая картина мира и системная лексикография (отв. ред. Ю.Д. Апресян). – М.: Языки славянской культуры, 2006. – С. 517-560.
3. Кацнельсон С.Д. Типология языка и речевое мышление. – Л.: Наука, 1972. – 216 с.
4. Кацнельсон С.Д. К понятию типов валентности // Вопросы языконания. – 1987. – №3. – С. 121-144.
5. Кириленко Е.И. Глаголы со значением окончания действия и их именные производные в английском языке: Автореф. дис. … канд. филол. наук. – М., 1986. – 22 с.
6. Селиверстова О.Н. Труды по семантике. – М: Языки славянской культуры, 2004. – 959 с.

7. Тиунова С.П., Березняк О.Е. Прагматические аспекты использования английских фазовых существительных // Прагматические условия функционирования языка. – Кемерово: КГУ, 1987. – С. 105-111.
8. Freed A.F. The Semantics of the English Aspectual Complementation. – New Jersey: D. Riedel Publishing Company, 1979. – 172 p.
9. Givon T. The Time Axis Phenomenon // Language. – 1973. – Vol. 49. – Pp. 890-927.
10. Lewis M. Implementing the Lexical Approach: Putting Theory into Practice. – Hove, England: Language Teaching Publications, 1997. – 96 p.
11. The American Heritage Dictionary of the English Language. – Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 1996. – 2140 p.
12. Collins Cobuild English Language Dictionary. – London and Glasgow: Collins, 1992. – 1703 p.
13. Concise Oxford English Dictionary. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 1726 p.
14. New Webster`s Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury, Ct: Lexicon Publications, Inc. – 1993. – 1248 p.
15. Oxford Advanced Learner`s Dictionary of Current English. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1539 p.

Borsuk T. P.
(Chernivtsi)

LEXICALIZATION AND IDIOMATIZATION AS RESULTS OF FUNCTIONAL TRANSPOSITION

У статті розглядається процес функціональної транспозиції, який пов'язаний зі зміною семантичних, синтагматичних та морфологічних характеристик мовної одиниці. Результатами функціональної транспозиції є лексикалізація та ідіоматизація мовних одиниць.

В статье рассматривается процесс функциональной транспозиции, который связан с изменением семантических, синтагматических и морфологических характеристик языковой единицы. Результатами функциональной транспозиции являются лексикализация и идиоматизация языковых единиц.

The article deals with the process of functional transposition that involves the change of semantic, syntagmatic and morphological qualities of a language unit. Functional transposition results in lexicalization and idiomatization of language units.

The knowledge of meanings of language units and their functional characteristics creates prerequisites for the adequacy of the communicative act. When a language unit is used in the function, which is not normally characteristic of it, it leads to the change of its functional characteristics, in other words, to functional transposition. Such extraordinary usage of a language unit may create some difficulties for the adequate realization of the communicative act. On the other hand, functional transposition that is displayed through the change of semiotic, cognitive, syntagmatic, morphological and pragmatic characteristics may attach to the utterance a strong emotional charge.

Functional approach leads to the recognition of the leading role of the category of meaning in linguistics. In the works of many scholars (T.V. Bulygina, A.S. Bondarko, N.I. Lopatiuk, N.A Sliusareva, W.A. Foley, G.M. Green, M.M. Poluzhyn, R.S. Tomlin) functionalism is considered the central principle of language research. Functional investigations are carried out in connection with philosophic (J. Searle), psychological (N. Malcolm, M. Silverstein), syntactic (A. Martinet) and stylistic (G. N. Leech) aspects of speech. Still, some important issues are not fully investigated and need further elaboration. The necessity for the study of language units in their practical usage, that is, in speech determines the topicality of the undertaken research.

Transposition is the usage of one language form in the function of another one. It implies the placement of a language unit or form into the speech environment which may or may not be typical of its regular occurrence. The term is applied in grammar rather to the result of placement than to the placement of elements itself. Moreover, transposition always implies certain semantic shift [5, p. 519].

The objective of the article is to reveal the notions of lexicalization and idiomatization that appear as results of functional transposition. To achieve the objective it is necessary to carry out the following tasks: to focus on the functional paradigm in linguistics; to analyze the notion of transposition in contemporary linguistics; to elucidate the results of functional transposition, namely lexicalization and idiomatization.

The analysis of the results of functional transposition in speech was based on the material of lexicographical sources [17; 18; 19] and newspaper discourse [11; 12; 13; 14; 15; 16].

Lexicalization, which is viewed as de-grammaticalization, leads to the appearance of concrete lexical semantics in the structure of the words that were deprived of it before. Thus, some functional